

Essay over fabrieksboerderijen: redenen voor een plantaardig dieet

Jane Goodall en Koen Margodt

Januari 2024

Geredde varkens op Farm Sanctuary, VS. Foto: Jo-Anne McArthur, We Animals Media.

Vertaling Nederlands: Kathelijne Bonne.

Als Dr. Jane Goodall wordt gevraagd wat ze van fabrieksboerderijen vindt, antwoordt ze met drie woorden: "Pijn, angst, dood"¹. Fabrieksboerderijen behoren tot de ergste wreedheden die ooit door de mensheid zijn begaan. Ze zijn van nature wreed en veroorzaken massaal lijden voor miljarden dieren; ze vernietigen het milieu en zijn zelfs schadelijk voor onze gezondheid. Een van de eenvoudigste manieren om dieren, het milieu en de mensheid te helpen is door over te schakelen van een dieet gebaseerd op dierlijke producten uit de fabriek, naar een plantaardig dieet. Wij zijn ervan overtuigd dat het absoluut noodzakelijk is om fabrieksboerderijen een halt toe te roepen, omdat dit iedereen ten goede komt: dieren, mensen en het milieu.

¹ Zie bijvoorbeeld: <https://www.youtube.com/watch?v=Yjtk0uoekoM>,
<https://www.youtube.com/watch?v=T1oolg-E8wE>,
<https://news.janegoodall.org/2017/11/22/eatmeatless-people-animals-environment/> en
<https://news.janegoodall.org/2017/04/28/why-i-went-plant-based-and-why-we-should-alleat-less-meat/>

Pijn, angst, dood

Een groot, modern slachthuis in Europa, dat beweert een topfaciliteit te zijn, slacht meer dan 1,4 miljoen varkens per jaar op een naar eigen zeggen zeer professionele manier. Een dierenbeschermingsorganisatie heeft deze bewering ontkracht met een vijf minuten durende video, gemaakt door een dappere man die een maand undercover in het slachthuis heeft gewerkt. Varkens worden geslagen, geschopt en met geweld aan oren en staart getrokken. Op een van de beelden is te zien hoe een varken wordt geslagen en getrapt terwijl hij zich voortsleept op zijn voorpoten, zijn achterpoten lijken gebroken. Verschillende varkens hebben open wonden. Andere beelden tonen een varken dat elektrisch verdoofd had moeten worden, maar volledig bij bewustzijn was en schreeuwde van doodsangst terwijl hij achteruit werd geduwd, in de richting van zijn wrede dood. Andere varkens lagen te schudden in een plas bloed, schoppend met hun poten.

Een ander varken werd levend aan zijn achterpoten opgehangen en zijn keel werd doorgesneden. Nog steeds levend en bij bewustzijn werd hij van de haak in een gloeiend bad van zestig graden Celsius gegooid. Hij probeerde te zwemmen, te ontsnappen, verwilderd om zich heen kijkend en schreeuwend. Hij gaat kopje onder en komt een paar keer weer boven, voordat hij uiteindelijk wegzinkt, verdronken in het hete water. Deze beelden behoren tot het ergste dierenleed dat we ooit hebben gezien. Tegen het einde van de video merkt een medewerker rustig op dat sommige dingen niet in de openbaarheid mogen komen².

Dit is slechts een korte inkijk in de duistere wereld van de fabrieksboerderijen, waar miljarden varkens, kalveren, koeien, konijnen, kippen, kalkoenen, zalmen en andere dieren worden verwerkt voor hun vlees, melk, eieren, huiden en andere dierlijke producten. Fabrieksboerderijen zijn gebouwd om zo efficiënt mogelijk te zijn - winst genereren door het fokken van het grootste aantal dieren in de kortst mogelijke tijd. Slachthuizen moeten, om winstgevend te zijn, zoveel mogelijk dieren slachten in een zo kort mogelijke tijd. Wreedheid is dus onvermijdelijk. De behandeling van de varkens in het voorbeeld hierboven is helaas niet ongevoelzaam – het is een onvermijdelijk gevolg van het systeem. Fabrieksboerderijen proberen het immense dierenleed dat ze veroorzaken voor het publiek verborgen te houden. Gelukkig brengen moedige fotojournalisten en andere dierenactivisten de afschuwelijke waarheid aan het licht³.

De meeste in de fabriek gefokte dieren leven gekooid, in opsluiting. Drachtige zeugen in kraamkooien kunnen zich zelfs niet omdraaien. Vleeskalveren leven hun korte leven in 'boxen' waarin ze vrijwel geen beweging hebben (nu verboden in sommige landen). Varkens worden in krappe en volledig kale kooien gehouden, waarin ze niet anders kunnen dan in hun urine en uitwerpselen te gaan liggen. Dode dieren blijven vaak liggen, wat kan leiden tot kannibalisme. Het elektrisch verdoven voor de slachting werkt vaak niet. De gevoelige snavels van kippen worden meestal 'geknijpt' (het uiteinde afgesneden), om te voorkomen dat ze elkaar verwonden omdat ze opeengepakt zitten. Op melkveebedrijven mogen pasgeboren kalveren even zogen bij de moeder om de melkstroom op gang te brengen, maar daarna worden moeder en kalf wreed van elkaar gescheiden. Het zogen

² Waarschuwing: deze video uit 2017 bevat schokkende beelden van extreme dierenmishandeling:

<https://www.youtube.com/watch?v=c7b2Yp6JU4>.

³ Zie dit schokkende maar uitstekende boek: Hidden: Animals in the Anthropocene (2020), met getuigenissen van 40 fotojournalisten: <https://weanimalsmedia.org/our-work/hidden/>. Bekijk ook de documentaire Cowspiracy <https://www.cowspiracy.com/> en <https://www.dairytruth.com/>.

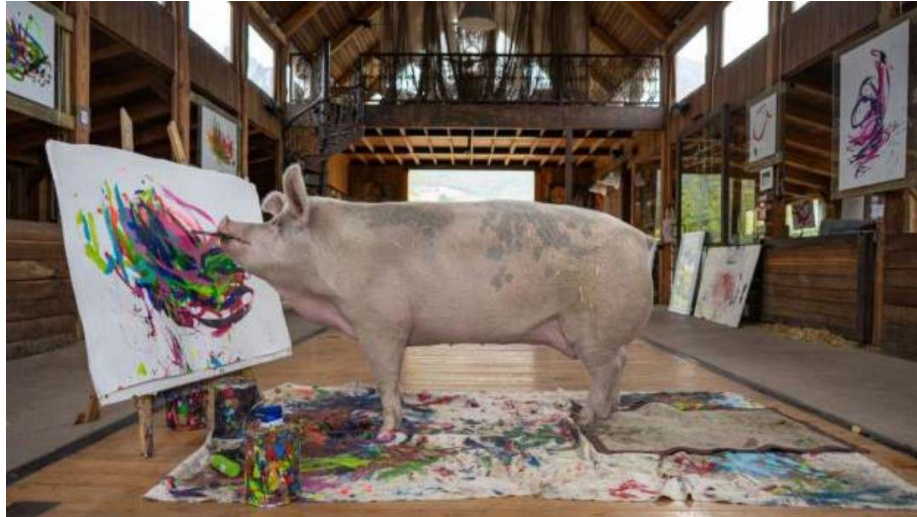
versterkt de band tussen moeder en jong – het wanhopige geloei van de moeder als antwoord op het geroep van haar doodsbanige kalf gaan door merg en been. Varkens, kippen en kalkoenen zijn genetisch geselecteerd om dieren met overgewicht te creëren – sommige kunnen nauwelijks lopen. In sommige landen krijgen dieren groeihormonen toegediend. Meestal worden antibiotica routinematig verwerkt in voedsel – met als enig doel de slachtoffers in leven te houden. In stallen waar kippen worden gefokt voor hun eieren, worden ongewenste mannelijke kuikens levend in zakken gegoooid om weggegooid te worden. Ook dit zijn slechts enkele van de praktijken die deel uitmaken van de duistere wereld van de fabrieksboerderijen.

Dieren zijn wezens met gevoel

Wat fabrieksboerderijen zo weerzinwekkend maakt, is dat alle dieren worden behandeld alsof ze gevoelloze 'dingen' zijn. Maar zoals we intussen weten zijn ze allemaal in staat om een rijk emotioneel leven te leiden. Ze kennen depressie, frustratie, verveling, angst en terreur. Allemaal voelen ze pijn, ook vissen. Je hoeft alleen maar te kijken naar kalfjes die in de wei rondartelen, koeien die al herkauwend bij elkaar in de schaduw staan of liggen, varkens die in het gras wroeten of grommen van plezier als ze in de modder liggen te dommelen, of een kip, eend of gans die haar kuikens van de ene plek naar de andere leidt en naar ze roept als ze voedsel vindt, om te beseffen wat dieren die als gevangenen in fabrieken leven, wordt onthouden. Sommige huisdieren zijn zeer intelligent. Varkens zijn net zo intelligent als honden – soms zelfs nog intelligenter. Ze beleven plezier aan het spelen met voorwerpen. Pigcasso, die werd gered van een fabrieksboerderij, is beroemd geworden door het genoegen dat ze schept bij het hanteren van een verfkwas. Haar kleurrijke schilderijen worden over de hele wereld verkocht en met de opbrengst steunt ze de boerderij waar zij en andere geredde dieren verblijven⁴.

Ondanks het feit dat dit allemaal dieren met gevoelens zijn, krijgen fabrieksdieren geen enkele kans om blij te geven van hun natuurlijke gedrag, en worden ze behandeld als 'dingen' die worden opgekweekt en gedood om stukken van hun lichaam op onze borden te doen belanden. Het is van hoogdringend belang dat we gaan inzien dat elk dier een individu is, met zijn of haar eigen persoonlijkheid.

⁴ Bekijk https://www.youtube.com/watch?v=OJBnF3kb_Lw en een boek over Pigcasso, met voorwoord van Jane Goodall, zie <https://www.amazon.com/Pigcasso-Million-dollar-artisticsaved-sanctuary/dp/1788404203>.

Het geredde varken Pigcasso schildert bij de Farm Sanctuary, Zuid-Afrika. Foto: pigcasso.org, Joanne Lefson

Per jaar worden meer dan 200 miljard dieren geslacht

Er worden letterlijk miljarden dieren gefokt voor vlees, melk of eieren. Elk jaar worden er zo'n tweehonderd miljard geslacht en het aantal blijft stijgen. 60% van alle zoogdieren in de wereld zijn boerderijdieren, namelijk koeien, varkens, geiten, schapen, buffels en in sommige culturen ook honden en paarden. Slechts zo'n 4% van alle zoogdieren zijn wilde dieren en hun aantal neemt af, vaak omdat ze worden gedood voor voedsel. De overige 36% zijn mensen en dat aantal neemt toe. Ongeveer 70% van alle vogels op aarde zijn tam, waaronder niet alleen kippen en ander pluimvee, maar ook gekweekte struisvogels, emoes en parelhoenders. Het wereldwijde aantal kippen is sinds 1990 meer dan verdubbeld: van de meer dan 100 miljard landdieren die elk jaar worden geslacht, zijn ongeveer 70 miljard kippen. Het aantal gekweekte vissen ligt nog hoger, rond de 111 miljard. Dit betekent dat er elk jaar⁵ meer dan 200 miljard wezens met gevoel worden afgeslacht, vaak op wrede wijze. En ongeveer driekwart daarvan is opgekweekt in fabrieksboerderijen. De vraag naar dierlijke producten zal naar verwachting verder toenemen, vooral in ontwikkelingslanden in Azië, Afrika en Zuid-Amerika. Een groeiende bevolking en meer mensen met hogere inkomens zorgen voor een toename in de vraag naar vlees, melk en eieren⁶. Om aan deze vraag te voldoen, bouwt China fokkerijfaciliteiten in de hoogte. In de provincie Hubei is er een "wolkenkrabber-boerderij" van 26 verdiepingen, met een capaciteit van 650.000 varkens. Deze varkens worden gevoerd op automatische voederplekken met één druk op de knop vanuit de centrale controlekamer⁷. Daar is 'angst, pijn, dood' het enige dat de varkens – elk van hen een intelligent, bewust individu – kennen.

⁵ <https://ourworldindata.org/how-many-animals-are-factory-farmed>.

⁶ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2935116/>.

⁷ <https://www.theguardian.com/environment/2022/nov/25/chinas-26-storey-pig-skyscraperready-to-produce-1-million-pigs-a-year>

Leghennen in legbatterijen. Foto: Juhan Kuus, Compassion in World Farming

Vernietiging van onze planeet

Het toenemende aantal dieren in fabrieksboerderijen betekent niet alleen nog meer verschrikkelijk lijden voor de dieren zelf, maar heeft ook een verwoestend effect op het milieu. Ten eerste moeten er enorme gebieden in cultuur gebracht worden om graan en soja te verbouwen om al die dieren te voeden. Deze vorm van industriële landbouw, dat monoculturen creëert, gebruikt chemische herbiciden en pesticiden die een vernietigend effect hebben op de biodiversiteit, en bodemdegradatie veroorzaken. Afspoeling van nutriënten via kunstmest is zeer schadelijk voor het milieu: In rivieren, meren en de oceaan veroorzaakt de stikstof herhaaldelijk een algenbloei, zoals in Lake Erie en andere 'dode zones', zoals de enorme algenbloei in de Golf van Mexico. De productie van voedsel voor de landbouwdieren neemt meer dan 80% van alle landbouwgrond in beslag en dit cijfer groeit naarmate zowel hun populaties als de menselijke bevolking toenemen.

80% van de ontbossing van het Amazonewoud is te wijten aan het kaalkappen van land voor veeteelt en in veel landen worden vee en geiten dieper het bos en de natuur in gedreven op zoek naar voedsel. Naar schatting is meer dan de helft van het verlies van de wereldwijde biodiversiteit een gevolg van vleesconsumptie⁸. Door de broeikasgassen die de warmte van de zon vasthouden, warmt het klimaat op, waardoor weerpatronen over de hele wereld veranderen: stormen, overstromingen, hittegolven, droogtes en bosbranden worden dodelijker en slaan steeds vaker toe. De Wereldgezondheidsorganisatie beschouwt klimaatverandering als de grootste bedreiging voor de menselijke gezondheid. En de

⁸ <https://sentientmedia.org/why-is-eating-meat-bad-for-the-environment> en <https://www.theguardian.com/environment/2018/may/31/avoiding-meat-and-dairy-is-singlebiggest-way-to-reduce-your-impact-on-earth>

broeikasgassen die worden gegenereerd door de industriële veeteelt vormen een aanzienlijk deel van de wereldwijde uitstoot. Er wordt geschat dat de productie van één kg rundvlees 60 kg broeikasgassen uitstoot, terwijl er slechts één kg broeikasgas wordt uitgestoten per kg erwtenproductie. Het omzetten van plantaardig eiwit in dierlijk eiwit heeft een hoge kost: bijvoorbeeld voor de productie van een kg vlees is 25 kg graan nodig. En op veel plaatsen wordt zoet water schaarser door langere en frequentere droogtes en vervuiling. En om planten om te zetten in dierlijk eiwit is net heel erg veel water nodig. Zo is vergt de productie van een kg rundvlees 15.000 liter water, vergeleken met slechts 1.200 liter water voor een kg maïs en 1.800 liter voor een kg tarwe⁹. Zoals Dr. Jane Goodall opmerkt, stellen we onhoudbare eisen aan de natuurlijke wereld en moeten we tot het inzicht komen dat oneindige economische groei niet mogelijk is op een planeet met eindige natuurlijke hulpbronnen en een groeiend aantal mensen en landbouwdieren¹⁰.

Drieëndertigduizend vleeskippen in een industriële megastal. Foto: Jo-Anne McArthur, We Animals Media.

Een moederkip en haar kuikens. Foto: Jane Goodall Institute Global

Het is duidelijk dat een wereldwijde afname van fabrieksmatige vleesproductie – én het eten van vlees – noodzakelijk is om de natuurlijke hulpbronnen van de planeet voor toekomstige generaties veilig te stellen – de organisatie *Compassion in World Farming* stelt zelfs dat “zonder een drastische en dringende wereldwijde vermindering van de vleesconsumptie een klimaatcatastrofe niet meer af te wenden zal zijn”¹¹.

Ondermijning van onze gezondheid

Er is nog een reden om het eten van vlees te verminderen. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat het eten van vlees, vooral rood vlees, slecht is voor de gezondheid, en kan bijdragen tot hartaandoeningen, kanker, diabetes, obesitas en longontsteking. En het feit dat vlees van fabrieksdieren goedkoper is geworden, zet mensen er automatisch toe aan meer te kopen en te eten. Naarmate de menselijke bevolking toeneemt en steeds dieper doordringt in leefgebieden van wilde dieren, door enorme gebieden natuur en bos te transformeren in landbouwgrond om graan te verbouwen om de miljarden gevangen boerderijdieren te voeden, of de voor veeteelt zelf (graslanden), vernietigt dit niet alleen

⁹ <https://www.ciwf.org.uk/factory-farming/environmental-damage/>

¹⁰ <https://www.independent.co.uk/climate-change/news/jane-goodall-planet-earth-patronlondon-extinction-b2336955.html>

¹¹ <https://www.ciwf.com/research/breaking-the-taboo-why-diets-must-change-to-tackleclimate-emergency/>

de biodiversiteit, maar leidt het ook tot een steeds nauwer contact tussen mensen en wilde dieren. Hierdoor kunnen ziektekiemen van dier op mens overspringen. Als een ziekteverwekker zich bindt aan een cel in het lichaam van een mens, kan dat leiden tot een nieuwe overdraagbare ziekte of zoönose. Het is vrijwel zeker dat de COVID-19 pandemie is begonnen op een Chinese markt waar wilde dieren voor vlees werden verkocht (een zogenaamde '*wet market*'). HIV is ontstaan toen chimpansees werden geslacht voor vlees in twee Afrikaanse landen¹². En Ebola is waarschijnlijk overgedragen van een gorilla op mensen. De intensieve veehouderij draagt ook bij tot de verspreiding van zoönosen en verhoogt het risico op de uitbraak van pandemieën. De hoge dichtheid van dieren in industriële boerderijen en het transport van dieren en hun producten vergroten de kans op de verspreiding van virussen. Vogelgriep en varkensgriep zijn gekoppeld aan het industrieel fokken van kippen, kalkoenen en varkens. Daarnaast is er nog het feit dat de omstandigheden op typische fabrieksboerderijen, waar de dieren opeengepakt zitten, broeihaarden creëren voor de uitbraak van bacteriële infecties zoals *E. coli* en *Salmonella*, die niet alleen dieren besmetten, maar ook de mensen die bij de dieren werken.

Er is nog een andere reden waarom fabrieksboerderijen een zeer ernstige bedreiging vormen voor onze gezondheid. Ongeveer 73% van de meest gebruikte antibiotica wordt routinematig gevoerd aan dieren in fabrieken, waaronder gekweekte zalm, simpelweg om ze in leven te houden. De Wereldgezondheidsorganisatie beschouwt antibioticaresistentie, die elk jaar bijdraagt tot miljoenen sterfgevallen, als een van de grootste bedreigingen voor onze gezondheid¹³. Tot slot wordt de gezondheid en veiligheid van de mensen die op boerderijen werken vaak bedreigt, vooral voor degenen die in slachthuizen werken waar het werk bijzonder zwaar is. Het is stresserend en fysiek en psychologisch slopend. De combinatie van lange werktijden, een hoog tempo en repetitieve bewegingen kan chronische pijn in armen en andere lichaamsdelen veroorzaken. De meeste van deze arbeiders komen uit gezinnen met een laag inkomen en veel van hen zijn immigranten. Omdat fabrieksboerderijen meestal in de buurt liggen van gemeenschappen met lage inkomens, hebben de mensen daar vaak last van de vreselijke stank van de open kuilen met dierlijk afval, die daar meestal niet overdekt zijn. Als de wind de walmen in de richting van hun huizen blaast, moeten alle vensters gesloten worden, iets wat vooral in de hete zomermaanden extra leed met zich meebrengt.

¹² <https://www.science.org/doi/pdf/10.1126/science.287.5453.607>

¹³ <https://sentientmedia.org/antibiotic-use-factory-farms>

*Een slachthuis in Zuid-Afrika
Foto: Juhan Kuus, Compassion in World Farming.*

*De ongebroken band - moeder en kalf
Foto: Jane Goodall Institute Global.*

Plantaardige diëten en andere oplossingen

Alle bovenstaande redenen – de wreedheid, de schade aan ons leefmilieu en de risico's voor onze eigen gezondheid – maken duidelijk dat het tijdperk van industriële boerderijen beëindigd moet worden. We vragen niet om pardoes van de ene op de andere dag te stoppen met het eten van dierlijke producten. We geloven er wel sterk in dat de productie van al het vlees, melk en eieren afkomstig van in fabrieken gehouden dieren geboycot moeten worden. Daarom dringen we er bij iedereen op aan te stoppen met het consumeren van deze fabrieksproducten. Laten we proberen om steeds meer plantaardige voeding aan ons menu toe te voegen, en over te stappen naar een plantaardig dieet. Gelukkig is deze transformatie al bezig, nu mensen zich meer bekommeren om dierenwelzijn, het milieu, en onze gezondheid¹⁴. Daarom worden steeds meer mensen, vooral jongeren, vegetariër en zelfs veganist. In het Verenigd Koninkrijk is het aantal jongvolwassenen dat zich identificeert als “flexitariër” – die voornamelijk vegetarisch leven en slechts af en toe vlees of vis eten – verdubbeld van 10% in 2019 tot 20% in 2021. Het aantal jongeren dat aangeeft vaak vlees te eten is gedaald van twee derde van de jongvolwassenen (67%) naar iets meer dan de helft (52%). Rood vlees is inderdaad een bron van ijzer, zink en B-vitamines (vooral vitamine B12 is belangrijk voor onze gezondheid), maar die kunnen als supplementen worden ingenomen door vegetariërs en veganisten. Een grote, recente wetenschappelijke studie toont aan dat “een veganistisch dieet resulteert in 75% minder uitstoot van broeikasgassen, watervervuiling en landgebruik dan een dieet waarin meer dan 100 g vlees per dag werd gegeten”. Veganistische diëten verminderden ook het uitsterven van wilde dieren met 66% en het watergebruik met 54%, zo bleek uit het onderzoek¹⁵. De beste manier om dieren, de planeet en je eigen gezondheid te helpen is dus door over te stappen op een plantaardig dieet.

Elke stap is belangrijk. Mensen die deze verandering niet in één keer willen doorvoeren, kunnen beginnen met het verminderen van hun inname van vlees en andere dierlijke producten, bijvoorbeeld door één keer per week een plantaardige maaltijd in te lassen en dat aantal geleidelijk te verhogen. De meeste mensen merken dat ze zich hierdoor “lichter”

¹⁴ <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/what-share-of-people-are-vegetarian-veganor-flexitarian/>

¹⁵ <https://www.theguardian.com/environment/2023/jul/20/vegan-diet-cuts-environmentaldamage-climate-heating-emissions-study>.

en gezonder voelen. Als je toch dierlijke producten koopt, probeer er dan zeker van te zijn dat de dieren op humane wijze hebben geleefd op lokale, kleine, biologische boerderijen. Regeneratieve landbouwmethoden verbeteren de biodiversiteit door gewassen te roteren, en respecteren de bodem door ploegen tot een minimum te beperken. Het leven van dieren op deze boerderijen is stukken beter dan dat van hun soortgenoten in fabrieksboerderijen. Natuurlijk zijn vlees, eieren en melk van humaan gehouden dieren duurder (hoewel dit afneemt naarmate de vraag toeneemt), dus het bestrijden van armoede is, samen met bewustmaking, van het grootste belang. En het moet gezegd worden dat dingen die iets meer kosten ook meer gewaardeerd worden, en er wordt minder van weggegooid. Het is bijzonder bemoedigend dat er interessante, innovatieve methoden worden getest om kweekvlees te ontwikkelen, door dierlijke cellen in vitro te produceren: vlees 'kweken' in het labo. De prijs van hamburgers uit celcultuur daalt aanzienlijk¹⁶.

Bovendien worden veganistische alternatieven voor melk, kaas en vlees steeds meer geoptimaliseerd, zodat het verschil soms nauwelijks te merken is. Consumenten hebben transparante, correcte informatie nodig. Voedsel etiketten moeten klanten informeren over de impact van voedselproducten op het milieu, het dierenwelzijn en de menselijke gezondheid.

Koeien op een boerderij in Zwitserland, als onderdeel van het TransFARMation-project. Foto: Sabina Diethelm, We Animals Media.

Koeien met kalveren grazen in een boomgaard van een biologische boerderij. Foto: Jane Goodall Institute Global.

Conclusie

Industriële boerderijen horen bij de meest vreselijke ethische ontwikkelingen in de menselijke geschiedenis. Tijdens hun jarenlange opsluiting ondergaan miljarden en miljarden dieren pijn, angst en dood. Tegelijkertijd is dit een van de makkelijkst op te lossen ethische kwesties, door simpelweg over te schakelen naar een plantaardig dieet, wat kan, en moet. Het is een win-win-win situatie voor dieren, mensen en Moeder Natuur. We hebben de redenen uiteengezet waarom we moeten werken aan het beëindigen van de wreedheid van industriële boerderijen, en waarom we ze moeten ontmantelen en overplaatsen naar waar ze thuishoren: het verleden.

¹⁶ <https://www.forbes.com/sites/lanabandoim/2022/03/08/making-meat-affordableprogress-since-the-330000-lab-grown-burger/>. Meer over bewust eten in Dr. Jane Goodall's boek *Harvest for Hope* (2005).

Auteurs

Deze verklaring is opgesteld door Dr. Jane Goodall en Dr. Koen Margodt.

Dr. Jane Goodall, DBE, oprichtster van het Jane Goodall Instituut en VN-boodschapper van de vrede, vegetariër sinds ongeveer 1970 en sinds enkele jaren voornamelijk veganist.

www.janegoodall.org en www.thejanegoodallinstitute.com

Dr. Koen Margodt is een Belgisch ethicus, co-voorzitter van de Global Ethics Committee van het Jane Goodall Instituut, vegetariër sinds 1987 en sinds enkele jaren voornamelijk veganist. www.koenmargodt.com

We zijn de volgende mensen dankbaar voor hun hulp: Dr. Marc Bekoff, Donna Harman, Joyce D'Silva, Chris Heyde, Melody Horrill, Joanne Lefson en Mary Peng.

Contact: Voor correspondentie kan u een e-mail sturen naar Koen.Margodt@JaneGoodall.Global.